V.Ivanovs, Mg.journ.

JUODAS, JIŪDIŅS AND KRISHNA *or* WHO IS AFRAID OF SANSKRIT

JUODAS, JIŪDIŅS UN KRIŠNA *jeb* ŠĪS BĪSTAMĀS SANSKRITA DURVIS

Lingvistika, salīdzinošā valodniecība, etimoloģija, sanskrits, IEP, balti, baltu valodas, hidronīmi.

IEVADS

Daudzu indoeiropiešu pasakās ir sižets par noslēpumainām durvīm, kuras galvenais varonis nedrīkst atvērt. "Visās istabās tu vari iet un skatīties, tikai tās vienīgās durvis ne par ko neslēdz vaļā",- tā Muļķīti vai Tēva Dēlu pamāca mājas vai pils saimnieks. Par laimi pasakas varonis nespēj atturēties no kārdinājuma, atver aizliegtās durvis un - ko viņš tur atrod? Pareizi, pašu galveno noslēpumu! Taisni to, ko meklējis un kā dēļ devies pasaulē – ilgoto Patiesību.

Šī metafora apbrīnojamā kārtā atspoguļo stāvokli mūsdienu zinātnē, par ko ir autoritatīvi liecinājuši gan fiziķi un astronomi, gan vēsturnieki un arheologi. Visās nozarēs ir tēmas, kuras pētnieks nedrīkst "slēgt vaļā". Valodniecībā šādas aizliegtās durvis ir sanskrits. Valodnieks var studēt un pētījumos izmantot visas valodas, tikai ne sanskritu. Šo vissenāko un visbagātāko IE valodu, ko "vecgramatiķi", A.Šleihers u.c. XIX gadsimta lingvisti vispār uzskatīja par IE pirm-valodu, mūsdienu IE valodu matricu, ne tikvien pie mums, bet arī Rietumos tikpat kā nemāca. Vismaz ne tādā līmenī, lai lingvists to varētu pilnvērtīgi izmantot salīdzinošajā valodniecībā. Vēl vairāk! Mēģinot to darīt patstāvīgi, viņš riskē saņemt padomu nebāzt degunu, kur nevajag.

Kas tas par spēku, kurš pasaku Muļķītim – mūsdienu valodniekam neļauj atvērt sanskrita durvis? Kāpēc zinātnē pastāv aizliegtās tēmas? Varbūt tāpēc, ka nereti taisni aiz tām slēpjas atbildes uz neatbildētiem jautājumiem par mūsu valodu un tautu patieso izcelsmi, ko zināmi spēki nevēlas atklāt? Šāda versija ir izskanējusi daudzu zinātnieku darbos, sākot no Vorrena[1] un Tilaka[2] un beidzot ar Gusevu[3], Žarņikovu[4] un H.Denu Braunu[5]. Faktus, kas to apstiprina, iespējams atrast

[1] **Viljams Vorrens** (angļu: *William Fairfield Warren,* 1833–1929) – filozofs, valodnieks un teologs, Bostonas universitātes pirmais prezidents (1873–1903). Grāmatā *Paradise Found: The Cradle of the Human Race at the North Pole* (1885) izteica hipotēzi, ka IE pirmdzimtene jeb "cilvēces šūpulis" ir atradies Ziemeļpolā.

[2] **B.G.Tilaks** (angļu: *Lokmanya Bal Gangadhar Tilak,* sanskr. बाळ गंगाधर टिळक, 1856 — 1920) - ievērojams indiešu vēsturnieks, valodnieks-sanskritologs, Rigvēdas pētnieks. 1903. gadā grāmatā *The Arctic Home in the Vedas* (Arktiskā dzimtene vēdās) attīstīja šo hipotēzi un formulēja t.s. Arktisko teoriju.

[3] **Natālija Guseva** (krievu: *Ната́лья Рома́новна Гу́сева,* 1914-2010) — vēstures zinātņu doktore, indoloģe, atzīta Indijas kultūras un reliģiju speciāliste, starptautiskās Džavaharlala Neru prēmijas laureāte. Sastādījusi pirmo Krievu-Sanskrita līdzību vārdnīcu (450 vārdi), kas vairākkārt publicēta viņas grāmatās «*Русские сквозь тысячелетия*» (1998), «*Славяне и Арьи. Путь богов и слов*» (2001), «*Индия в зеркале веков*» (2002).

[4] **Svetlana Žarņikova** (krievu: *Светла́на Васи́льевна Жа́рникова,* 1945 – 2015) krievu vēsturniece, mākslas zinātniece un etnogrāfe, vēstures zinātņu kandidāte, Krievu ģeogrāfiskās biedrības īstenā locekle. Ieguva pierādījumus Arktiskajai teorijai, atklājot krievu valodas izlokšņu tuvību ar sanskritu, kā arī iztulkojot ar sanskrita palīdzību Krievijas ziemeļu reģionu hidronīmus, kuru etimoloģija citādi nav izskaidrojama nedz no mūsdienu krievu valodas pozīcijām, ne – vēl jo mazāk – caur "normāņu" valodām.

[5] **Harolds Dens Brauns** (angļu: *Harold Dean Brown,* 1927–2003) amerikāņu fiziķis un matemātiķis, kompjuterizācijas teorētiķis un filozofs, zinātņu doktors, profesors. Darbojies NASA propgrammās. Bijis autoritatīvāko ASV zinātnisko biedrību (*American Mathematical Society, American Physical Society, American Nuclear Society, Association for Computing Machinery* u.c.) loceklis, šīm zinātnēm veltītu žurnālu redkolēģiju loceklis. Vienlaicīgi H.D.Brauns bija arī izcils valodnieks (zināja ap 20 valodu, tajā skaitā - sanskritu) un kļuva pazīstams ar augstvērtīgiem *Upanišadu* and *Joga-sūtras* tulkojumiem angļu valodā. Viņš proponēja atziņu: *Sanskrit – the Mother of European Languages* - 'Sanskrits ir visu Eiropas valodu māte'. Par to normānisti viņu nīst.

arī baltistikas arsenālā, kura savos etimoloģijas pētījumos, ignorēdama sanskritu, nereti taustās kā aklais pa tumsu, lai gan tieši caur sanskritu daudzi baltu hidronīmi u.c. vietvārdi iegūst vienkāršu un loģisku etimoloģijas skaidrojumu. Tikai mūsu erudītie valodnieki – atšķirībā no pasaku Muļķīša – šīm durvīm ietiepīgi staigā garām.

ILGAIS CEĻŠ BALTISTIKAS KĀPĀS

Vēstures dogmas, kuras šodien pieņemts uzskatīt par patiesību, pa lielākai daļai ir tikai hipotēzes, mīti, ko vēsturnieki sacerējuši zināmu politisko grupējumu interesēs. Gadsimtu gaitā iekarotāji parasti ir ļoti rūpējušies par to, lai pakļauto valstu un tautu vēstures liecības tiktu iznīcinātas iespējami pilnīgi, tādēļ taustāmu un pārliecinošu artefaktu par notikumiem, kas vecāki par 1000 un pat 500 gadiem, vēsturnieku rokās ir gaužām maz. Valodā iekodētā informācija ir viena no nedaudzajām spraudziņām, pa kuru iespējams ielūkoties mūsu īstajā vēsturē, lai varbūt iegūtu kaut cik ticamu atbildi uz pašiem galvenajiem jautājumiem, ko sev uzdod ikviens domājošs cilvēks: kas es esmu? No kurienes nāku? Kas bija mani senči?

Acīmredzot tāpēc informācijas telpā atkal un atkal parādās jauni etimoloģijas pētījumi, tajā skaitā, baltistikā, kuru autori tiecas atšifrēt mūsdienu jēdzienu senākās, dziļākās nozīmes. Taču - dīvaina lieta! Valodnieki, vēsturnieki pārrok priekšteču sarakstīto grāmatu kalnus, paši izrakstās melnām mutēm, bet uz visbūtiskākajiem jautājumiem pārliecinošu atbilžu kā nav, tā nav! A.Bīlenšteins un K.Mīlenbahs, J.Endzelīns un K.Karulis, K.Būga un A.Vanagas, M.Fastmers un R.Traumans, V.Toporovs un daudzi citi XX gadsimta latviešu, leišu, vācu, krievu valodnieki ir strādājuši vaiga sviedros, atstājuši daudzsējumu vārdnīcas, rakstu un pētījumu kalnus, bet tā arī nav varējuši ticami atbildēt uz vienkāršiem jautājumiem, piemēram, kas īsti ir latvieši un kā radusies latviešu valoda? Kas ir leišu valoda? No kurienes tās cēlušās? Viņu sarakstītās etimoloģijas vārdnīcas patiesībā vienīgi rosina jaunus jautājumus. Jāvaicā: kādēļ tā? Vai aiz ignorances? Grūti tam noticēt - viņi bija gana mācīti ļaudis. Vai aiz ļaunprātības apzināti slēpj patiesību? Teorētiski iespējams, bet neticami, ka – visi. Bet varbūt viņi vienkārši meklē ne tur, kur vajag? Un kaut kāda iemesla dēļ apzināti staigā garām vienīgajām īstajām durvīm, aiz kurām atrodas Patiesība?

Lai saprastu, kā tas notiek praktiski, izanalizēsim vienu šādu pētījumu - LU Baltu valodniecības katedras asociētās profesores Laimutes Balodes rakstu “*Kirsn- / juod-/ meln- baltu hidronīmijā*”, kas publicēts rakstu krājumā *Linguistica Lettica* 2001.gadā, tātad – pavisam nesen [1].

MELNĀS KRĀSAS ATŠĶIRĪGIE TOŅI

Pētāmo jautājumu autore formulē pirmajā rindiņā: “Interesanti, ka tik nozīmīgu krāsu kā *melnā* baltu tautas ir apzīmējušas atšķirīgi: senprūšu valodā – *kirsnan*, lietuviešu valodā – *juodas,* latviešu valodā – *melns*.”

Patiešām interesanti, jo aiz šī šķietami mazā valodnieciskā cinīša slēpjas atbildes uz daudz principiālākiem jautājumiem: kas patiesībā bija prūši, kas ir leiši, latvieši, latgalieši? Un mēs mirdzošām acīm ķeramies pie lasīšanas cerībā, ka beidzot uzzināsim, no kurienes pie Tālavas latgaļiem “pār koku galiem jāj” slavenie Blaumaņa “jodi un mošķi”, kas taču absolūti nav latgaļu vārdi. Taču pēc raksta izlasīšanas atbilde tā arī neatnāk.

Tiesa, autore demonstrē labu erudīciju, citējot daudzus valodniekus, kuri par šo tēmu jau izteikušies. Izrādās – kādas vien hipotēzes nav izvirzītas! Piemēram, senprūšu melnās krāsas nosaukuma *kirsnan* sakni lietuviešu valodnieks V.Mažulis esot atvedinājis no baltu-slāvu adjektīva ar nozīmi 'saduļķots, neskaidrs, sajaukts' un rekonstruētas (tātad – paša izdomātas) verba saknes *(*s*)*kirs-* / *(*s*)*kers-* 'griezt, liekt'[2]. Valodnieki Toporovs [3], Sabaļausks [4] Fasmers [5], Frankels [6] tās pašas saknes esot atraduši arī krievu *черный*, baltkrievu *чорны*, ukraiņu *чорний*,

bulgāru *чѐрен*, maķedoniešu *црн*, čehu *černy* u.c. Vēl autore mums pastāsta, ka arī lietuviešu dialektos *kirsnas* dažreiz mēdzot teikt par tumši melnu zirgu. To visu lasot cauri, sāk zust pacietība: kad beidzot autore mums pateiks, no kuras valodas tas prūšu vārds cēlies? Taču atbildes rakstā nav.

Ejam tālāk! Attiecībā uz latvisko melno krāsu rakstā ir secināts, ka adjektīva sakne *meln-, mel-* esot pazīstama visās baltu valodās, taču nozīmes atšķiras: ja latviski *melns* ir ‘melns’, tad lietu-viski *mėlynas, mlas* ir 'zils', bet senprūšu valodā *melne* pēc Frankeļa domām nozīmējis ‘zilumu’. Mīlenbaha-Endzelīna latviešu vārdnīcā ietverts vārds *mēļš* ar nozīmi ‘tumšzils, violets’ [7]. Tāpēc lietuviešu valodnieks A. Sabaļausks domājis, ka mūsu senči jaukuši tumši zilo krāsu ar melno krāsu [8]. Pokornijs [9], Karulis [10], Fasmers u.c. šīs saknes etimoloģiju esot saistījuši ar latīņu *mulleus* 'gaišsarkans, rozā' un lietuviešu *molis* (latviešu *māls)*; Būga šos vārdus skaidrojis vispār ar lietuviešu *muolėti* 'pārklāties ar gļotām', ar latīņu *mano, manāre* 'tecēt', un ar īru *móin* 'purvs' [11]. Autores simpātijas pieder versijai, ka visu šo adjektīvu pamatā esot IDE sakne **mel*, kas nozīmējot 'tumša (arī sarkana)[6] krāsa; netīrs'. Turklāt viņa piebilst: “Liekas, ka atšķirīgās nozīmes bija pamatā arī attiecīgo valodu ogu nosaukumu darināšanā: sal. liet. *mėlynė*, latv. *mellene*, kr. *малина* 'avene, oga māla (kieģeļu) krāsā'”.[7] Neiedziļinoties piedāvāto versiju analīzē, pagaidām secināsim tikai acīmredzamo faktu: arī šajā gadījumā līdz skaidrībai un kādam vienotam ticamam viedoklim ir patālu.

Pie trešā – lietuviešu adjektīva *júodas* 'melns' cilmes autore nemaz nemēģina ķerties klāt, bet tūdaļ atzīst (atsaucoties uz Frankeli, Karaļūnu, Mažiuli, Būgu, Sabaliausku), ka tā “ir ļoti neskaidra”, un vienīgi piebilst, ka šo vārdu ir mēģināts etimoloģizēt arī, saistot to ar latviešu dialektismu *īls* (Pētersons), ar latviešu *jaudīt* 'kustināt', *jūdīt* 'lēni dzīt' (Karaļūns), ar īru *adaig* 'nakts', umbru *adre* 'melns, tumšs' (Pedersens). No konteksta izriet, ka šie viedokļi autorei nešķiet pārliecinoši. Patiešām jābrīnās, kur nosauktie valodnieki rāvuši tādus “latviešu dialektismus”? Dabā tādi nekur nav manīti.

“MELNIE” HIDRONĪMI LATVIJĀ UN LIETUVĀ

Raksta otrajā daļā autore ir savākusi iespaidīgu faktu materiālu, kurš rāda, ka Lietuva patiešām ir pilna ar upēm un ezeriem vārdā *Kiršna, Kirsna, Kirsno, Kirsin, Kirsen* u.tml., bet vēl vairāk to ir ar *júoda* vārdu, piemēram, upes: *Juodà, Júodė, Juodynė, Juodišà, Juodmenà, Júodra-vis, Juodšakà, Júodupė, Júodupis, Juodupys, Júodžiupis, Júodasais u.c.*; ezeri: *Júodas, Júodasai, Júodis, Juodys, Juodynas, Juodžerys* u.c. Rindkopu valodniece nobeidz ar sekojošu teikumu (paturēsim to prātā!): “Lietuvas teritorijā reģistrēti ap 50 ezeru nosaukumi un 130 upju vārdi, kas darināti no šī melnās krāsas apzīmējuma.”

Latvijā, savukārt, esot zināms viens *kršnas* saknes hidronīms – Lielupes pieteka *Cêrsna* Kalnciemā, ko J.Endzelīns skaidroja ar to pašu senprūšu *kirsnan* 'melns' un lietuviešu *keršas* 'balts un raibs' [12]. Toties Latvija ir pilna ar Mellezeriem, Melnavotiem, Mellupēm, kādu itin nemaz nav Lietuvā. Vēl viens vērtīgs novērojums: šādi hidronīmi ir sastopami īpaši Kurzemē, Zemgales rietumdaļā un Vidzemē - ap Cēsīm. Bet Latvijas austrumu daļā, Latgalē to ir vismazāk, un ezeru nav nemaz. Nedaudzie *juodu-* saknes hidronīmi Latvijā esot lokalizēti sekojoši: visas piecas

[6] Sanskrits šo versiju neapstiprina. Sk. nākamo paskaidrojumu.

[7] Hipotēze ir diskutabla. Pārliecinošu slāvu *avenes* etimoloģiju nesniedz arī sanskrits. Fonētiski un semantiski tuvā-kais sanskrita analogs मूलिन् *mūlin* nozīmē ‘koks, augs; tāds, kam ir saknes’, taču senās leksēmas nozīme, kā redzam, ir pārāk vispārīga, lai varētu pārliecinoši pamatot, kādēļ tā attiecināta tieši un vienīgi uz aveņu krūmu. Sanskritā ir arī burtisks fonētisks analogs मलिन *malina*, taču tā pamatnozīmes ir 'netīrs, duļķains, pelēks, melns'; substantīvs मल *mala* nozīmē 'netīrumi, putekļi, nešķīstība' u.tml. Iespējams, tādēļ poļu ebrejs L.Zāmenhofs, sacerēdams savu "internacionālo" esperanto valodu, šo sanskrita sakni izmantoja negācijas apzīmēšanai, piemēram, esper. *bona* viņam ir 'labs', *malbona* 'slikts'; *pura* 'tīrs', *malpura* 'netīrs' u.t.jpr.

Juõdupes-Jodupes-Juõdavas atrodas Zemgalē – Jelgavas, Jēkabpils rajonos, bet visi trīs ezeri – Latgalē: *Juodezers // Juoda ezers* Krāslavā, *Jūdiņu ezeri* Balvos un Liepnā.

Raksta beigās autore ir pievienojusi apjomīgu izmantotās literatūras sarakstu, kas liecina, ka pētījumā ieguldīts nopietns darbs. Bet ko esam uzzinājuši? Dažas interesantas hidronīmu lokalizācijas likumsakarības; gūzmu iepriekšējā gadsimta hipotēžu, no kurām lielākā daļa ir acīmredzami kļūdainas. Un – viss! Uz raksta ievadā izvirzīto jautājumu atbildes nav. "Vai uz Marsa ir dzīvība, vai tās tur nav – to mēs nezinām,"- tā savu lekciju par tēmu "Vai ir dzīvība uz Marsa?" savulaik pabeidza slavenas kinokomēdijas personāžs. Taču, kas atļauts komēdijā, nav atļauts zinātniskā rakstā.

Kādēļ tik erudīta valodniece savā pētījumā, tēlaini runājot, nav spējusi tikt pāri vienai štrunta Jodupītei? Varbūt tādēļ, ka autore, tāpat kā viņas priekšteči, ir paklausīgi meklējusi patiesību nevis tur, kur tā pazaudēta, bet tur, kur gaišāks? Pareizāk – kur atļauts. Bet pie aizliegtajām durvīm nemaz nav mēģinājusi klauvēt? Lai gan, pateicoties zināšanām un intuīcijai, daudzreiz stāvējusi tuvu patiesībai. Bija atlicis burtiski viens solis. Kāds?

PRŪŠU "KIRSNAN" UN LATVIEŠU "MELNS": SOLIS LĪDZ PATIESĪBAI

Ar šo speramo soli un valodnieka meklējumu īsto lauku es domāju sanskritu, ko XIX gadsimta valodnieki, sevišķi t.s. vecgramatiķi vispār uzskatīja par IDE pirmvalodu. Katrā ziņā – par IDE pirmvalodai ļoti tuvu formu, kas šī iemesla dēļ var tikt uzskatīta par mūsdienu IDE valodu matricu, tāpēc etimoloģijas zinātnē ir neaizstājams etalons. Sanskrits patiešām sniedz ļoti daudz atbilžu uz lingvistikas un vēstures mīklām, kas citādi ir neuzmināmas. Iespējams, XIX - XX gadsimta valodniekiem - komparatīviķiem apjomīgās sanskrita leksikas pilnvērtīgai izmanto-šanai nebija ne pienācīgu tehnisku iespēju, ne ārējo apstākļu, kas viņus uzvedinātu uz domām par to, ka baltslāvu valodas (daudz lielākā mērā, nekā romāņu un ģermāņu) ir apbrīnojami līdzīgas sanskritam, un ka šīs līdzības iemesli pelna padziļinātu pētīšanu.

Mūsu gadsimtā sanskritam vairs nav iespējams paiet garām. Tas pats nāk pa ielu pretī oranžos talāros un uzdzied: *Kršna-Kršna, harē-herē! Harē-harē, Kršna-Kršna!* Nereti krišnaīti mūs uzrunā un par ziedojumiem pārdod vai uzdāvina savas reliģiskās grāmatas ar krāsainām dievību bildītēm. Viņu galveno dievu sanskritā sauc par कृष्णा *Kṛṣṇā* – Krišnu. Ja pavaicāsiet, ko šis vārds nozīmē, Krišnas adepti jums ar prieku paskaidros, ka tam ir vismaz pussimts nozīmju, bet galvenās no tām – 'melns, melnums, tumšs, tumsa, tumsība, tumša krāsa', bet vienlaicīgi arī – 'tumši zils, melnzils, zils vitriols'. Apskatieties Krišnas bildīti! Tieši tāds viņš visur tiek attēlots – zili melns, melni violets. Protams ka sanskritā no šīs saknes ir vēl vismaz pāris simti nozīmju atvasinājumu, piemēram, कृष्णिका *kṛṣṇikā* 'melns' कृष्णिमन् *kṛṣṇiman* 'melns'; कृष्णीकृ *kṛṣṇīkṛ* 'nomelnot'; कृष्णाय *kṛṣṇāya* 'krāsot melnu'; कृष्णाश *kṛṣṇasa* 'melngans'; कृष्णक *kṛṣṇaka* 'melnīgsnējs' u.t.t. [13, 14][8]. Līdz ar to vairs nav nekādas vajadzības konstruēt kaut kādas neesošas, hipotētiskas IEP vai baltu-slāvu pirmvalodas vārdformas – pats par sevi ir noskaidrots jautājums gan par senprūšu valodas vārda – *kirsnan* 'melns' izcelsmi, gan par to, ka mūsu kopējie senči nebūt nav bijuši daltoniķi un nav „jaukuši zilo krāsu ar melno". Taisni otrādi: viņi savā domāšanā un runā ir šķīruši tik daudz nozīmju nianšu, cik mūsdienu civilizētā cilvēka degradētajās smadzenēs vairs nespēj ietilpt pat teorētiski. Starp citu, latgaliešu valodā šī nozīme saglabājusies vārdā *krûosņa* jeb latviskajā 'krāsnī', kas taču ir allaž melna, kā īstai nokvēpušai krāsnij pieklājas.[9] Visbeidzot, cik nu Toporovam-Sabaļauskam-Fasmeram-Frankelim taisnības par slāvu *черный* izcelsmi no tās pašas saknes - tas lai pagaidām paliek uz viņu sirdsapziņas. Bet to faktu, ka no šīs

---

[8] Šeit un tālāk sanskrita vārdu nozīmes dotas pēc M.Monjē-Viljamsa un A.Makdonella vārdnīcām.

[9] Sanskritā ir vēl kāda vārdforma, kas šo krāsns etimoloģiju apstiprina: substantīvs कृष्णगति *kṛṣṇagati* nozīmē gan 'uguni', gan 'tādu, kura izskats ir melns'.

sanskrita saknes varētu būt cēlušies tādi mūsdienu krievu valodas vārdi, kā *украшать* ‘izrotāt’, *крашеный* ‘krāsots’, *краска* ‘krāsa’, *красный* (*красивый*) ‘sarkans’ ar nozīmi ‘skaists’, *прекрасный* ‘daiļš’ un vienlaicīgi *страшный* ‘briesmīgs’, ceru, neviens neapstrīdēs. Šis piemērs, starp citu, ļauj pietuvoties vēl vairāku lietu izpratnei. Pirmkārt, tam, kā senās sanskrita (vai IEP) leksēmas, nonākdamas līdz mūsdienu latviešu valodai, ir mainījušās fonētiski un morfoloģiski, izejot caur baltuslāvu pirmvalodas un vēl kaut kādiem, mums nezinā-miem attīstības (vai – degradācijas) periodiem un visbeidzot, caur mums jau drusciņ pazīstamo latgaliešu valodu: *kruošît, kruošîtïs, kruosa; krãšnïs* ‘krāsot, krāsots, krāsa; krāšņs’ [15][10] u.c. Otrkārt, te redzams, kā mūsu senči saprata dievu: dievs vienlaicīgi ir gan „neaprakstāmi skaists, daiļš, krāšņs”, gan arī *strãšnïs* - latg. ‘briesmīgs, tumsas dēmons’.[11]

Tagad – par latvisko melno. Patiešām, sanskritā otrais izplatītākais adjektīva *melnais, melnā* sinonīms ir मलिन *malina*, kas latgaliski, starp citu, būs ‘*malnïs, malna’.* Protams, ka šai leksēmai arī ir neskaitāmi atvasinājumi citu vārdšķiru veidā, piemēram, मलिनिमन् *maliniman* ‘tumšs’, मलिनता *malinatā* ‘tumsa’; मलिनत्व *malinatva* ‘melnums’ u.t.t. Tātad arī vārda „melns” etimoloģija caur sanskritu izrādās gluži viennozīmīga un acīmredzama.

Cita lieta – par melno un zilo. Sanskrita vārdnīcas sinonīmu veidā šīs nozīmes viennozīmīgi dod tikai vārdam *kṛṣṇā*. Bet vārdu *malina* bez nozīmes ‘melns’ vēl iespējams tulkot kā ‘pelēku, tumši pelēku, tumškrāsainu’, bet nekādi ne ‘zilu’. (Pats par sevi – nekādas „rozā” vai „mālu”, vai „ķieģeļu” krāsas nav ne tuvu.) Taču šī nianse ir arī latgaliešu valodā. Tiesa, nevis kā lietuviešu valodā (kur *mėlynas* vienmēr ir ar nozīmi ‘zils’), bet tikai attiecībā uz divām ogām: mellenes Latgalē sauc par ‘*zileņûom*’, bet tās ogas, ko latviski saucam par zilenēm, tur ir ‘*raibeņas*’ vai ‘*reibeņas*’. Tas nedaudz „sajauc kārtis”, jo vairumā gadījumu latgaliešu valodas fakti sakrīt ar sanskritu. Ko tas varētu nozīmēt? Varbūt šādi izpaudās atšķirības IE pirmvalodā, kuras sāka parādīties pēc tam, kad āriešu jeb indoslāvu (jeb IE) pirmtauta pirms 4-5 gadu tūkstošiem sadalījās, lai vieni no savas arktiskās dzimtenes dotos uz Indiju, kļūtu par mums pazīstamajiem indoāriešiem un pierakstītu sanskritu, bet otri apmēram tajā pašā laikā devās Rietrumu virzienā, lai ar laiku kļūtu par Eiropas tautu (tātad arī baltiešu) ciltstēviem, bet savu tā laika valodas formu pazaudētu?

LIETUVIEŠU JUODAS UN BĪBELISKAIS JUDAŠS

Vārdu *júodas* sanskrita vārdnīcas patiešām neuzrāda. Ne tikvien ar nozīmi 'melns', bet arī ar jebkādu citu krāsas nozīmi. Dažās leksēmās iespējams saklausīt attālu fonētisku līdzību, bet tām ir pavisam cita semantika. Tātad šis vārds lietuviešu valodā ir vēlāku laiku ieguvums. Es domāju, ka šodienas lietuviešu *juodas* (un atbilstošais latviešu *jods*) nav nekas cits, kā tas pats jaunāko laiku bībeliskais Jūdass ar savu melno nodevēja dvēseli, kas leišu valodā ienācis salīdzinoši nesen – ar kristietību no latīņu valodas.[12] Galu galā, ir taču acīmredzami, ka mūsdienu lietuviešu valoda daudz lielākā mērā, kā latviešu valoda ir aizguvusi latīņu leksiku – visas *istorijas, dantas* (vēsture, zobi) u.t.t. Starp citu, šo ideju savulaik izteica arī K.Karulis, kurš lietuviski-latviskā *joda* cilmi saistīja ar bulgāru *юдя,* krievu un ukraiņu *юда* 'ļauns gars'.

---

[10] Šeit un turpmāk latgaliskās vārdformas citētas pēc I. Valerjana *Sanskrita-latgaļu salīdzinošās vārdnīcas,* kas publicēta grāmatā “Latgaļu etnocīds: noliegtā civilizācija” (sk. lit. sarakstu). Ar umlauta zīmi virs *ü* un *ï* autors apzīmē latgaliešu rakstībā līdz šim nedefinētās “priekšējās” skaņas *ï* un *ü* (analoģiskas krievu valodas skaņām *u, y* vārdos *див, дума* ‘dievība, doma’), kas latgaliešu valodā pastāv līdztekus attiecīgajām latviskajām “vidējām” *i* un *u* skaņām un šķir vārdu nozīmes, piemēram, *divi dïvï* ‘divi dievi’ vai *duša-düša* ‘duša - dūša’ u.c.

[11] Mēs tiklab latviski kā krieviski sakām „briesmīgi skaists”, „šausmīgi skaists”; „страшно красивый”. Paši par to ironizējam: kā var būt vielaicīgi šausmīgs un skaists? Bet tik un tā runājam, lai gan nesaprotam, no kā tas nāk. Šis sanskrita piemērs to izskaidro: tas nāk no mūsu zemapziņas, kura vēl atceras mūsu kopējo pirmvalodu.

[12] Arī latviešu pasaku krājējs P. Šmits uzskatīja, ka visi velni latviešu miotoloģijā ieviesušies kristietības ietekmē.

Latgalē arī pastāv tāds jēdziens. Viens no visļaunākajiem lamuvārdiem, ko „latgalis runāja uz latgali", ir *valna judašs*. Ja šo idiomu mēģināsim tulkot no lietuviešu-latviešu valodas pozīcijām (kur abi vārdi faktiski ir sinonīmi), iznāks burtiski: velna jods, jeb dubultvelns. Tajā pašā laikā, ja latgaliešu runātājs, piemēram, pārstāsta evaņģēlija sižetu, tad Judašs apzīmēs nevis velnu, bet gan Bībeles personāžu Jūdu. „Šķiet, neapšaubāmi,- raksta L.Balode, citējot Mīlenba-hu-Endzelīnu, - ka analizējamā sakne saistās ar latviešu substantīvu *juõds*." Diez vai tā būs! Patiesībā – taisni otrādi – šādā gaismā tas jau šķiet visai apšaubāmi.

Ja arī kaut kā saistās, tad, iespējams, tādējādi, ka XVI-XVIII gadsimtā zemgaļi un citi topošie latvieši jau bija radoši paturpinājuši brāļu leišu iesākto Bībeles personāža Jūdasa pārvēršanu par melno „mežavelnu un laukavelnu". Varbūt tādēļ, ka zemgaļi (kuri, iespējams, bija lietuviešu – žemaiču kšātriju jeb karavīru kastas pēcteči) nodevību uzskatīja par lielāko no grēkiem, Bībeles Jūdass viņu uztverē kļuva par visu laiku lielāko ļaunumu. Var būt arī, ka tādā veidā latvieši zemapziņā sublimēja savu naidu pret viņiem svešo kristīgo reliģiju, tās personāžā žīdu Jūdasā personificējot visas tās īpašības, kuras agrāk piedēvēja tikai visļaunākajam velnam. Vārdu „jods" ar šādu vai līdzīgu nozīmi un skaidrojumu Mīlenbahs acīmredzot dzirdēja no Zemgales leišiem–latviešiem, bet saprata, būdams vācietis, pēc sava prāta un tā arī ierakstīja savā vārdnīcā [16]. Pēc tam no vārdnīcas šī deformētā joda semantika ar kļūdaino etimoloģiju izplatījās tautā, jo rakstītam vārdam piemīt ļoti liels destruktīvs spēks.

- Bet kā tad ar Jodupēm un citiem daudzajiem senprūšu hidronīmiem, - jūs vaicāsiet? – Tie taču noteikti radušies agrāk par XII-XV gadsimtu! Un nav loģiska izskaidrojuma, kādēļ tik daudz ūdenstilpņu būtu jānosauc svešas kristīgās reliģijas negatīvā personāža vārdā!

Taisnība: šai versijai loģikas nav! Toties, iespējams, ir pavisam cita loģika: ne vienam no apskatītajiem melnās krāsas sinonīmiem pretēji autores apgalvojumam NAV NEKĀ KOPĒJA ar attiecīgajiem hidronīmiem. Ne „jodupes", ne „melnezeri" NAV MELNI un nekad tādi nav bijuši. Zināma fonētiska līdzība ar latvisko adjektīvu „melns" ir tikai un vienīgi nejauša sakritība!

HIDRONĪMU PAMATĀ – ŪDENS, NEVIS KRĀSA

T.i., *melnajam* ir attāls formāls sakars, bet tikai tādēļ, ka sanskritā leksēma मलिन *malina* var nozīmēt gan 'ūdeni', gan 'melnu' kā 'netīrā' sinonīmu. Tieši caur sanskritu iespējams atrast vienkāršas un loģiskas atbildes uz šeit neatbildētajiem jautājumiem. Vispār ir tā, ka mūsu senči neko nedarīja nejauši, un vēl jo vairāk – hidronīmus neizdomāja „uz dullo". Izanalizējot apmē-ram piecus simtus Eiropas hidronīmu, nākas secināt, ka tikai daži no tiem ir atvasināti no krāsas vai kāda attāla, ar ūdeni nesaistīta jēdziena, bet visi pārējie ļoti loģiski nosauc kādu visbūtiskāko ūdenstilpnes īpašību. Būtiskākā jebkuras ūdenstilpnes īpašība ir tāda, ka tā, pirmkārt, ir „upe, ūdens, straume, ezers, jūra" u.tml. Tieši no šiem vārdiem ir atvasināti 9 no katriem 10 Eiropas hidronīmu. Milzīgā upju nosaukumu dažādība, savukārt, saistīta ar to, ka ikvienam no šiem jēdzieniem sanskritā ir vairāki simti (!) sinonīmu. Līdz ar to mūsu senčiem nenācās iespringt katras jaunatklātas upes krastā – viņi vienkārši ņēma un nosauca jauno ūdenstilpni par „upi" vai „ūdeni", tikai uzdāvinot tai kārtējo ūdens vai upes sinonīmu: Duna, Dona, Reina, Odera u.t.t.

Pats upes vārds visās baltu valodās (liet. *upė*, latg. *upia*) ir labi skaidrojams ar sanskritu, ja reiz tur bez grūtībām atrodam šādas baltu vārdiem fonētiski un semantiski tuvas leksēmas: substantīvus आपया *āpayā*, आपगा *āpagā* ar nozīmi 'upe'; अप् *ap*, आप *āpa*, पस् *āpas* ar nozīmi 'ūdens', adjektīvus अपवत् *apavat*, अपस् *apas*, अप्त्य *aptya*, आनूप *ānūpa*, आप्य *āpya* ar nozīmi 'ūdeņains, no ūdens sastāvošs' u.c.

Bieži upju, ezeru nosaukumi ir salikteņi, kur visas daļas pašas par sevi nozīmē „ūdeni", tikai katra - ar kādu sevišķu nozīmes niansi, jo šis pats vārds bez „ūdens" apzīmē arī daudzas citas, ar ūdeni nesaistītas lietas. Līdz ar to, ja šī leksēma tiek lietota ūdens vai upes nozīmē, tad tā vienlaicīgi nes sevī arī savu pārējo nozīmju nianses, tāpēc mūsu senči no upes nosaukuma, zinot

visas tā nozīmes, prata iegūt plašu informāciju par šo upi. Ar vārdu *malina* ir tieši tas gadījums. Līdz ar to varētu atzīt, ka tiem, kas līdz šim *Mellezeru, Melnupju, Melno dīķu* nosaukumus atvasināja no vārdiem „melns, tumšs" un meklēja attiecīgas hidronīma pazīmes dabā, daļēji ir taisnība. Tikai ar vienu noteikumu: ka ar melno mēs saprotam 'netīru, duļķainu', kā tas joprojām vēl ir latgaliešu valodā[13] un sanskritā. 'Netīrs dīķis', 'duļķains ezers' – tā jau ir loģiska un ticama hidronīma etimoloģija. Taču jāatceras, ka tas ir gandrīz vai vienīgais izņēmuma gadījums. Visas pārējās *Zilupes-Zaļupes-Bērzupes* ir pēdējā gadsimta jaunie nosaukumi vai arī jaunajai semantikai adaptēti veco nosaukumu fonētiskie varianti. Protams, arī citur pasaulē ir daudz visādu Dzelteno upju, Sarkano upju, Melno upju, kas it kā mudina domāt, ka krāsas izmantošana ūdenstilpnes nosaukumā ir tipiska parādība. Sanskrits mums iesaka ar šādu etimoloģizēšanu neaizrauties.[14]

Īstenībā starp visām lielākajām Eiropas upēm (neskaitot Nīlu Āfrikā) man līdz šim ir izdevies atrast tikai **vienu** hidronīmu, kura nosaukumā nav ūdens vai upes nozīmes, bet kurš tomēr ir loģisks, ticams un pierādāms. Mazāzijā (mūsdienu Turcijas teritorijā, vēsturiskajā Lidijas apgabalā) plūst neliela upe *Paktola* (turk. *Paktol,* gr. *Πακτωλός*), kuras nosaukumā diezgan labi saklausāmas divas sanskrita leksēmas: substantīvs पाथ ***pāt**ha* 'ūdens' un adjektīvs उदकल *uda**kala*** 'ūdeņains'. Otrs šīs upes nosaukums joprojām ir *Sarabata*, pagaidām paturēsim to prātā. Sengrieķu vēsturnieks un filozofs Plutarhs (gr. Πλούταρχος) kurš esot dzīvojis m.ē. 46-125.g., raksta, ka tolaik šo upi sauca par *Hrizoroāsu* (gr. *Χρυσορρόας*), kas tulkojumā no grieķu valodas nozīmē 'zeltu nesoša', jo tās ūdeņi lielā daudzumā skaloja zelta smiltis, un šis fakts tiek uzskatīts par slavenā Lidijas valdnieka Krēza (562-547 g.p.m. ē.) pasakainās bagatī-bas cēloni. Tagad palūkosimies, ko varētu nozīmēt otrais nosaukums *Sarabata*! Šķiram sanskrita vārdnīcu un lasām: सुरभि *surabhi* 'zelts'. Sanāk, ka grieķi tika burtiski pārtulkojuši šīs upes agrā-ko sanskrita (jeb IEP) nosaukumu, kas te bija radies indoeiropeiskās Hetu civilizācijas periodā.

Lūk, kādām atbilstībām jābūt, lai hidronīma etimoloģiju varētu skaidrot ar krāsu vai kaut ko citu „neūdeņainu"! Visi pārējie pieņēmumi var izrādīties tikai mūsu fantāzijas. Tādā gadījumā, jūs vaicāsiet, no kā cēlušies visi *Kiršna, Kirsna*, u.c. līdzīgi Lietuvas hidrinīmi?

Tik tiešām, arī tiem NAV NEKĀ KOPĒJA AR MELNO KRĀSU un pat melno dievu Krišnu - *Kṛṣṇā*. Kādēļ? Tādēļ, ka tie visi ir cēlušies no fonētiski līdzīgā, bet semantiski pilnīgi atšķirīgā sanskrita substantīva कृत्स्न *kṛtsna*, kas nozīmē 'ūdens'!

---

[13] Latgaliski *malnïs kraklis* pirmām kārtām nozīmē 'netīrs krekls' un tikai pēc tam – 'melns krekls' krāsas nozīmē; *malnuos rūkas* vispār var nozīmet tikai 'netīras rokas' jo negroīdi, kam tīra āda ir melna, tur vēl joprojām nedzīvo.

[14] Atsevišķi izņēmumi, protams, pastāv. Raksturīgs piemērs ir Āfrikas lielākās upes Nīlas vārds. Sanskritā adjektīvs नील *nīla* nozīmē 'zilā'. Teiksiet: nejauša sakritība? Tā varētu domāt, ja mēs nezinātu, ka Nīla veidojas, Sudānas teritorijā saplūstot divām upēm, no kurām vienu līdz pat mūsu dienām nez kāpēc sauc tieši par Zilo Nīlu. Divas tik precīzas sakritības tomēr ir par daudz, lai tās nodēvētu par nejaušām. Tiesa, šis valodas fakts runā pretī Nīlas etimoloģijas oficiālajām versijām, kuras neiztur kritiku, lai gan tās proponē tādi uz autoritāti pretendējošie Rietumu avoti kā Oksfordas angļu vārdnīca *(Oxford English Dictionary)* [17] vai Britu Enciklopēdija *(Encyclopædia Britannica)* [18]. Britu lingvistu ieskatā Nīlas vārda angliskā versija *Nile* un arābiskās versijas *en-Nîl* un *an-Nîl* esot cēlušās no latīņu nosaukuma *Nilus* un grieķu formas *Neilos* (*Νειλος*), kas nozīmējot 'upes ieleja'. Diemžēl, nenozīmē vis, jo latīņu un grieķu vārdnīcas minētās formas tulko tikai kā "Nīlu", t.i., konkrētu hidronīmu, nevis kādu vispārīgu "upi" vai "upes ieleju". Nekādus argumentus, kas pierādītu, ka "sengrieķu" valodā bijis citādi, šie avoti nemin. Acīmredzot tādēļ Rietumu valodnieku ierakumos nav vienprātības, un tāds resurss kā Duglasa Harpera etimoloģijas vārdnīca [19] tam nepiekrīt, bet izvirza savu versiju, ka Nīlas vārds esot cēlies no kādas mistiskas "semītiskas saknes" *nahal, kas nozīmējot 'upi'. Diemžēl, šī versija ir tikpat nepierādīta. Vienīgais avots, kurš to varētu apstiprināt, ir "Vecā derība", taču tā nekur nemin hidronīmu *Nīla*, bet sauc to vienkārši par "upi", kas ebrejiski (no aramiešu val.) skan kā *yeor*, un šāda fonētiskā forma, kā redzam, pat attāli nelīdzinās nosaukumam *Nīla* vai *Nile*. Tātad ir pamats uzskatīt sanskritisko versiju par hidronīma *Nīla* ticamāko etimoloģiju.

ŪDENS, NEVIS JŪDIŅŠ

Visgrūtāk etimologiem, protams, klājas ar *juoda* padarīšanu par hidronīmu (gluži kā ar melna kaķa ķeršanu tumšā istabā, ja tā tur nav). Lietuviešu valodnieki G.Gerulis, V.Mažulis u.c. visādi izmēģinās – gan no jau minētā leišu *'juodas'*, gan dažām prūšu vārdu saknēm. Taču viņiem tur nekas ticams nesanāk, un arī nevar sanākt, jo viņi meklē nepareizā vietā.

Viskonjunktūriskāko pseidozinātniskās domas lidojumu šajā jautājumā ir demonstrējis mūsu valodniecības spīdeklis J.Endzelīns. Viņš *Jūdiņu ezeru* Balvos un tādu pašu *Jūdiņu ezeru* Liepnā atvedina no latviešu *jūds* 'ebrejs'! Vēl vairāk! Endzelīns uzskatīja, ka abi ezervārdi radušies no attiecīgas apdzīvotas vietas vārda *Jūdiņi* [12], nevis otrādi.

Patiesībā visu šo tiklab Latvijas, kā Lietuvas hidronīmu pamatā, nav bijuši ne *jodi*, ne *jūdi*, bet gan visparastākais *ūdens*! To apliecina sanskrita substantīvi आयुध *āyudha,* यादस् *yādas,* उद *uda,* उडु *uḍu* -'ūdens', adjektīvi उदकल *udakala,* उदज *udaja,* उदन्वत् *udanvat* ar nozīmi 'ūdeņains' u.c. Kā redzam, uz sanskrita fona bez papildus skaidrošanas ir atpazīstama ne vien attiecīgo lietuvisko hidronīmu, bet arī latviskā "ūdens" etimoloģija.[15]

Labi, pieņemsim, sanskritu Endzelīns patiesībā nezināja, tikai lielījās. Bet kā viņš varēja nesadzirdēt dzīvās latgaliešu valodas skaņas? Augšlatgalē saka *uûdeņs*, bet Lejaslatgalē šo vārdu vispār izrunā gandrīz tieši tāpat, kā pierakstītajā ezera nosaukumā: *jiûdiņs*! Vienīgais, ko pieraksts nešķir (bet valodniekam to vajadzēja zināt) – ka latgaļu valodā garie patskaņi var tikt izrunāti gan ar stiepto (krītošo), gan lauzto intonāciju, un ka šeit, atšķirībā no latviešu un citām valodām, intonācija maina vārdu nozīmes. Šķiet, ka tieši šī latgaļu valodas likuma nezināšanas (vai apzinātas ignorēšanas) dēļ Endzelīns te pieļauj primitīvu kļūdu, proti, elementāri jauc latviskos *jũdiņus* (žīdiņus) ar latgaliskajiem *jiûdiņîm* (ūdeņiem). Tāda alošanās var būt piedodama kādam pusanalfabētiskam jūdiņam, bet kā to varēja pieļaut "Latvijas gudrākais valodnieks"?

SECINĀJUMI

Profesore L.Balode savu rakstu pabeidz ar secinājumu: „Neapšaubāmi viena no universā-lākajām hidronīmu semantiskajām kategorijām – ūdens krāsas nozīmes vārdi. Saknes *juod-/meln-/kirsn-*izplatība Baltijas reģionā labi ilustrē un vēlreiz apstiprina šo faktu."

Ko te lai sakām? NEAPSTIPRINA VIS! Šķiet, ka šoreiz cienījamā valodniece no zināt-niskās patiesības lielceļa būs iestūrējusi Endzelīna, Karaļūna, Būgas un citu normānistu pārpurvotajā valodniecības Jodezerā. Apskatītajiem baltu hidronīmiem krāsas semantiskā kategorija ir vai nu sekundāra, vai NAV RAKSTURĪGA NEMAZ. Vienīgā īsteni universālā hidronīmu semantiskā kategorija ir paši ar ūdeni saistīti vārdi: upe, ūdens, straume, plūsma u.tml. To mums, cita starpā, apstiprina arī Eiropas hidronīmu analīze ar sanskrita palīdzību. Bet par to - citreiz, *si Deus velit.*[16] © 2012.,2017.

ATSAUCES UN IZMANTOTĀ LITERATŪRA

[1] *Balode, L.* Kirsn- / juod-/ meln- baltu hidronīmijā. Linguistica Lettica, Nr.9. - Riga, 2001, 110.-122.lpp. Tiešsaistē pieejams: http://www.vvk.lv/index.php?sadala=173&id=519.
[2] *Mažiulis, V.* Prūsū kalbos etimologijos žodynas. T. I – IV. - Vilnius, 1988–1997.
[3] *Топоров В. Н.* Прусский язык. Словарь. K – L (**kirk-* – **laid-ik-*). Москва, 1984.
[4] *Sabaliauskas, A.* Lietuvių kalbos leksika. – Vilnius, 1990.

[15] Tāpat – liet. *vanduo, vandenys, vandeningas* – 'ūdens, ūdeņi, ūdeņains'. Tādējādi visas lietuviski-latviskās *Júod-upės, Júodupis* u.c. izrādās salikteņi no diviem sanskrita substantīviem *yādas+āpas*, kur abi ietver nozīmi 'ūdens'.
[16] Latīņu: Ja dievs dos.

[5] *Vasmer, M.* Russisches etymologisches Wörterbuch. – Heidelberg, Bd. I–III, 1950–1958.
[6] *Fraenkel, E.* Litauisches etymologisches Wörterbuch. – Heidelberg, Götingen, 1955–1965.
[7] *Mīlenbahs, K.* Latviešu valodas vārdnīca. Red. J.Endzelīns. 1.– 4. s. Rīga, 1923–1932. II 615.
[8] *Sabaliauskas, A.* Iš kur jie? – Vilnius, 1994.
[9] *Pokorny, J.* Indogermanisches etymologisches Wörterbuch. – Bern und München, 1959.
[10] *Karulis, K.* Latviešu etimoloģijas vārdnīca. I–II sēj. – Rīga, 1992.
[11] *Būga, K.* Rinktiniai raštai. – Vilnius, 1958–1961, T.1.–3.
[12] *Endzelīns, J.* Latvijas PSR vietvārdi. S. 1., 2. Rīga, 1959, 1961. I - 164., I - 408. lpp.
[13] *Monier-Williams, M.A.* A Sanskrit-English Dictionary. Oxford, 1960. Originally Published 1899. Tiešsaistē pieejama: http://www.ibiblio.org/sripedia/ebooks/mw/1000/mw__ 1000.html.
[14] *Macdonell, A.A.* A practical Sanskrit dictionary with transliteration, accentuation, and etymological analysis throughout. London: Oxford University Press, 1929. Tiešsaistē pieejama: http://dsal.uchicago.edu/dictionaries/macdonell/.
[15] *Valerjans, I.* Latgaļu etnocīds: noliegtā civilizācija. Olaine: Lāngala, 2015. - 500 lpp. Tiešsaistē pieejama: http://www.langala.lv; http://www.langala.mozello.lv
[16] *Mīlenbahs, K.* Latviešu valodas vārdnīca. Red. J.Endzelīns. 1.– 4.s. Rīga,1923–1932. II 125.
[17] *Nile.* Oxford English Dictionary (3 ed.). Oxford, England: Oxford University Press, 2009.
[18] *Chisholm, Hugh,* ed. Nile § Name. Encyclopædia Britannica. 19 (11th ed.). Cambridge University Press, 1911. P. 693.
[19] *Harper, D.* Online Etymology Dictionary. 2001-2017. Tiešsaistē pieejama: http://www.etymonlinecom/index.php?allowed _in_frame=0&search=Nile (citēts: 27.03. 2017.).

RESUME

Ivanov V. "Juodas, jiūdiņs and Krishna, or who is afraid of Sanskrit."

The essey takes the view that the "old grammarians" (linguists of 19th century) believing Sanskrit to be an Indo-European source language and a matrix of modern IE languages, stayed closer to the truth than the "neogrammarians" (Junggrammatiker) and modern linguists, who did not believe so. Arguing with the latvian linguist L.Balode who claims the origin of Baltic hydronyms from names of color and paint being actual in modern languages, the author shows: the most of Baltic (as well as Indo-European generally) hydronyms are of Sanskrit origin with the meaning of 'river, lake, water, stream, flow ', etc. It should be considered much more reliable and more relevant etymology of hydronyms.

АННОТАЦИЯ

Иванов В. "Йуодас, йыудиньс и Кришна или Для кого опасен санскрит."

Автор заявляет, что «старограмматики», языковеды 19 века, которые считали санскрит одной из форм протоиндоевропейского языка и матрицей современных ИЕ языков, призывая использовать его в лингвистической компаративистике, были более близки к истине, нежели сменившие их «младограмматики» и современные лингвисты, которые отрицают значение санскрита и практически не изучают его. Полемизируя с языковедом Л.Балоде, которая ищет фонетические аналоги прибалтийских гидронимов в современных языках и на основании их значений утверждает, будто названия водоёмов обозначают цвет воды в них, автор находит фонетические аналоги этих гидронимов в санскрите, которе означают: река, вода, течение, поток и т.п., что представляется гораздо более убедительной этимологией гидронимов.

ANOTĀCIJA

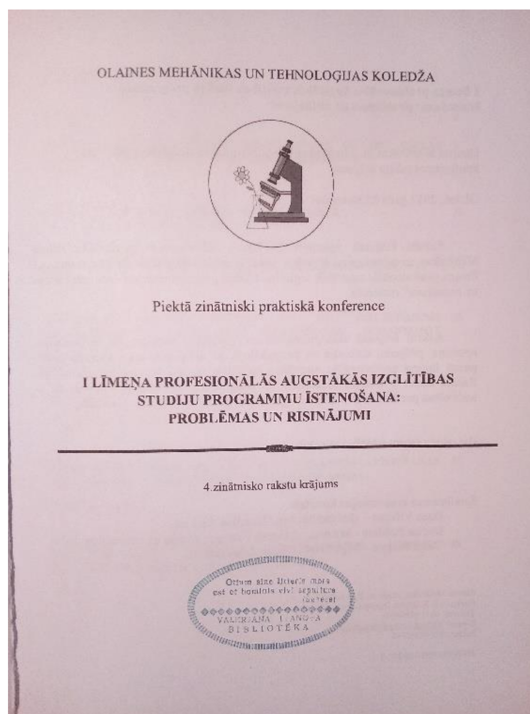
Ivanovs V. "Juodas, jiūdiņs un Krišna jeb Šīs bīstamās Sanskrita durvis."

Rakstā pausts viedoklis, ka XIX gadsimta valodnieki – vecgramatiķi, kuri sanskritu uzskatīja par IDE pirmvalodai tuvu formu, indoeiropiešu valodu matricu un aicināja to izmantot salīdzinošajā valodniecībā, bija tuvāki patiesībai, nekā mūsdienu lingvisti, kuri to noliedz un sanskritu praktiski nestudē. Polemizējot ar baltu valodnieci L.Balodi, kura hidronīmu fonētiskos analogus meklē mūsdienu baltu valodās un apgalvo, ka vairums no tiem ir

cēlušies no ūdens krāsas nozīmes vārdiem, autors viņas analizējamajiem baltu un citu indoeiropiešu hidronīmiem atrod fonētiskus analogus sanskritā, kurus iztulkojot izrādās, ka tie nozīmē 'upi, ūdeni, straumi, plūsmu' u.tml., kas ir *daudz ticamāka un hidronīmiem atbilstošāka etimoloģija.*

Raksts publicēts krājumā : OMTK Zinātniskie raksti. 4.sēj. Olaine: OMTK, 2017, 20.-29. lpp.

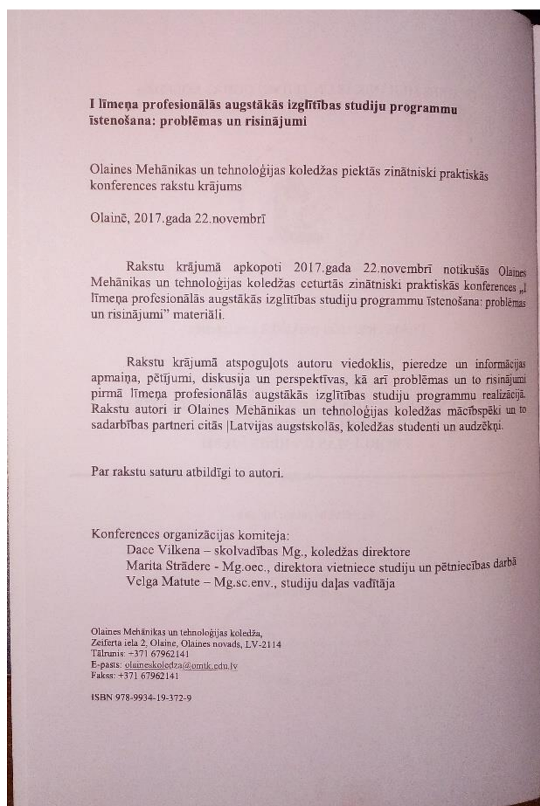

OLAINES MEHĀNIKAS UN TEHNOLOĢIJAS KOLEDŽA

Piektā zinātniski praktiskā konference

I LĪMEŅA PROFESIONĀLĀS AUGSTĀKĀS IZGLĪTĪBAS STUDIJU PROGRAMMU ĪSTENOŠANA: PROBLĒMAS UN RISINĀJUMI

4.zinātnisko rakstu krājums

I līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmu īstenošana: problēmas un risinājumi

Olaines Mehānikas un tehnoloģijas koledžas piektās zinātniski praktiskās konferences rakstu krājums

Olainē, 2017.gada 22.novembrī

Rakstu krājumā apkopoti 2017.gada 22.novembrī notikušās Olaines Mehānikas un tehnoloģijas koledžas ceturtās zinātniski praktiskās konferences „I līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmu īstenošana: problēmas un risinājumi" materiāli.

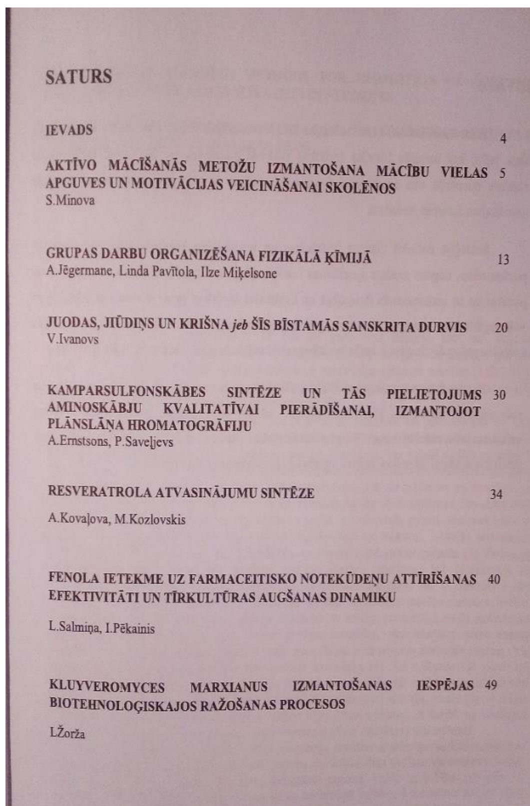
Rakstu krājumā atspoguļots autoru viedoklis, pieredze un informācijas apmaiņa, pētījumi, diskusija un perspektīvas, kā arī problēmas un to risinājumi pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības studiju programmu realizācijā. Rakstu autori ir Olaines Mehānikas un tehnoloģijas koledžas mācībspēki un to sadarbības partneri citās |Latvijas augstskolās, koledžas studenti un audzēkņi.

Par rakstu saturu atbildīgi to autori.

Konferences organizācijas komiteja:
Dace Vilkena – skolvadības Mg., koledžas direktore
Marita Strādere - Mg.oec., direktora vietniece studiju un pētniecības darbā
Velga Matute – Mg.sc.env., studiju daļas vadītāja

Olaines Mehānikas un tehnoloģijas koledža,
Zeiferta iela 2, Olaine, Olaines novads, LV-2114
Tālrunis: +371 67962141
E-pasts: olaineskoledza@omtk.edu.lv
Fakss: +371 67962141

ISBN 978-9934-19-372-9

SATURS